

2009-05-03

Enkätsvaret har skickats via epost till
johan@haage.net med kopia till
leif.gidlof@riksarkivet.ra.se

Riksarkivet
Johan Haage
Box 12 541
102 29 STOCKHOLM

Översyn av framtidsperspektiven för Mediakonverteringscentrum (MKC)

Enligt önskan lämnar Sveriges släktforskarförbund (SSf) följande enkätsvar på skrivelse 2009-03-10, dnr 01-2009/1283

Fråga 1: Vilka huvudkategorier av arkivmaterial är mest angelägna att digitalisera i framtiden?

SSf vill främst lyfta fram följande kategorier:

1 I Samarbetsrådet har flera gånger tagits upp behovet av att personregister och andra hjälpmedel skannas och görs tillgängliga. För att förbättra sökbarheten bör det skannade materialet OCR-bearbetas. – SSf har vid senaste sammanträdet erbjudit sig att låta inventera vilka register m m som finns.

2 En stor del av det digitala kyrkoboksmaterialet är av dålig kvalitet. Och det är därför som Arkiv Digital fått sådan framgång med sin fotografering med digitalkamera i färg. Det bör vara av intresse för bl a mormonerna att särskilt dåliga kyrkböcker färgskannas. - SSf har vid senaste sammanträdet erbjudit sig att öppna en sida på Rötter för att ta emot tips om dåliga sidor och volymer.

3 I den nya folkbokföringen lär det vara så att en del attester och annat grundmaterial gallras bort. Diskussionerna (och riksdagsmotionerna) omkring folkbokföringen visar att sådant material bör skannas och arkiveras digitalt. SSf föreslår att Riksarkivet granskar vad som gallras bort samt bedömer vad som borde skannas.

4 Andra intressanta arkivserier bör inventeras, skannas och ges ut. SSf har t ex föreslagit att samlingen Genealogica ska skannas.

Jag har nedan beskrivit några ytterligare kategorier som är av intresse för släktforskningen.

Fråga 2: Varifrån kan efterfrågan i första hand förväntas komma?

Intresset för släktforskning och annan lokalhistorisk forskning är i högsta grad stigande. Man kan se två utvecklingslinjer: snabb ”forskning” med hjälp av databaser m m och fördjupad forskning i andra källor än kyrkböcker.

Fråga 3: Bedömer Du att efterfrågan kommer att öka eller minska i förhållande till nuläget?

Behovet är fortsatt högt framöver. Det är finansieringen som är gränssättande.

Fråga 4: Hur ser du på dagens finansieringsformer (externa större uppdrag, abonnemang via SVAR, scanning-on-demand, cd/dvd-produkter)?

Det här är intressant, också sett från MKCs utgångspunkt. Naturligtvis måste en betydande del av finansieringen komma från externa större uppdrag. MKC bör särskilt marknadsföra sig i andra länder. Med erfarenheter från svenska uppdrag borde detta vara möjligt. I viss utsträckning skulle SSf kunna presentera erfarenheter via sina internationella kanaler.

MKC bör se över hur man ska kunna ta betalt av användare. SSf ser naturligtvis gärna att material kan göras tillgänglig gratis i den mån finansiering kan ordnas på annat sätt än genom avgifter.

Det är intressant hur intäkter från abonnemang via SVAR ska kunna slussas vidare till skanning hos MKC. Man kanske kunde ha delabonnemang för särskilda MKC-sidor?

Tyvärr har det visat sig svårt att ge ut material som cd/dvd-produkter eftersom materialet då snabbt hamnar på olika piratsidor. Om man kunde eliminera det vore det bäst att först ge ut en skiva och att efter cirka 2-5 år flytta över materialet till en betalsajt.

Fråga 5: Vilka alternativa finansierings- och organisationsmodeller ser Du i framtiden, om en statlig basfinansiering inte kan realiseras?

Se också svaret på föregående fråga.

Från min tid i Lantmäteriet har jag mångårig erfarenhet av diskussionen om uppdragsverksamhet inom statlig myndig. I Lantmäteriet har större delen av uppdragsverksamheten lagts i en särskild division, Metria. Denna kommer troligen att bolagiseras – och kanske privatiseras – framöver. För Riksarkivet finns det inte samma myndighetskultur så det är nog bäst att tills vidare behålla uppdragsverksamheten inom myndigheten. Det bör räcka att bokföra tid och ekonomi på ett särskilt programkonto.

Det vore kanske lämpligt att samordna MKCs och SVARs försäljning genom att inrätta en gemensam marknadsfunktion?

För att öka flexibiliteten bör MKC i större utsträckning samarbeta med lokala företag. Dessutom bör MKC skaffa sig kompetens i papperskonservering som man tidigare hade.

Fråga 6: Hur ser du på forskningsfondernas roll i sammanhanget?

Det är viktigt att alla möjliga finansieringskällor inventeras och prövas framöver. Det kan vara forskningsfonder men också andra fonder m m.

För Sveriges Släktforskarförbund

Karl-Ingvar Ångström

SSf:s representant i Samarbetsrådet

SSf vill dessutom lyfta fram följande kategorier av arkivmaterial som det är angeläget att digitalisera i framtiden:

5 Det lär vara aktuellt att skanna av inskrivningshandlingar åt Lantmäteriet. Sådant material bör vara av intresse också för släkt- och hembygdsforskning.

6 Vid senaste sammanträdet med Samarbetsrådet informerade MKC och KB att det är aktuellt att börja skanna dagstidningar. För att detta material ska vara intressant för släkt- och hembygdsforskning bör det OCR-behandlas, åtminstone i viss utsträckning. För släktforskningen är det särskilt nekrologer och dylikt som är av intresse.

7 Det finns stort behov av att arbeta med by- och gårdsarkiv. Inom hembygdsrörelsen finns det erfarenheter av detta. Det krävs samarbete med hembygdsföreningar och lokala entreprenörer som kan samla in material. Arbetet bör i viss omfattning kunna finansieras via EU. Eftersom MKC är statlig myndighet bör den publika medfinansieringen kunna ordnas.

2010-04-09

Regeringen
Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Sveriges släktforskarförbund organiserar släktforskarverksamheten i Sverige. Släktforskarföreningarna med totalt cirka 73000 medlemmar är medlemsföreningar i släktforskarförbundet.

Nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande

(En bilaga) Er ref Ku2009/2152/KT

Släktforskarna är en stor konsument av digitaliserat material. Sveriges släktforskarförbund har intresserat sig för digitalisering av arkivmaterial och har agerat bl a i Samarbetsrådet för Riksarkivet och landsarkiven. Vi ser fram emot den digitaliseringspolicy som blir resultatet av uppdraget till minnesinstitutionerna.

Det är viktigt att skannat material görs tillgängligt. Det räcker inte att komma igång med digitaliseringen. Det är hela processen för tillhandahållandet som måste fungera. Och det är angeläget att man kan hitta igen det material som är digitaliserat.

Eftersom vi tycker att den här frågan är så viktig vill vi bidra med våra synpunkter. Vi ställer gärna upp med ytterligare insatser.

Som ett exempel på ett arbete inom Samarbetsrådet bifogas ett enkätsvar om översyn av framtidsperspektiven för Riksarkivets Media-konverteringscentrum (MKC).

Kulturdepartementet: Ett första strategiskt område gäller en effektivare hantering av digital information. I den utsträckning det är möjligt bör institutionerna samutnyttja investeringar för digitalisering och lagring. Det är även viktigt att ta fram och sprida gemensamma standarder och arbeta med att ta fram modeller för digital långtidslagring. Det bör även övervägas om det är möjligt att gemensamt upphandla licenser i större utsträckning än i dag.

2010-04-09

- 1 Det är viktigt att det skapas system för fortlöpande åjourhållning av digitaliseringsplaner. Förslag och önskemål bör kanaliseras och hanteras systematiskt. Stockholms stadsarkiv har ett sådant system och det bör övervägas att detta införs också hos andra arkiv m fl.
- 2 Det finns intressant material som borde skannas på de flesta arkiven. Genom Samarbetsrådets försorg borde sådant material inventeras.
- 3 Undertecknad handläggare är också sammankallande i hembygdsrörelsens IT-grupp för Västernorrland. En väsentlig uppgift där har varit att lägga fast normer för skanning av fotografier. Vi har sett flera exempel där resultatet av omfattande arbete har blivit oanvändbart. Det bör därför utarbetas generella sådana normer.
- 4 Frågan om digital långtidslagring är viktig, se nedan.

Kulturdepartementet: Ett andra område av strategisk betydelse handlar om användarvänliga lösningar. I den utsträckning det är möjligt bör kataloger och portaler samordnas mellan institutioner och sektorer eftersom det i den digitala miljön blir av mindre betydelse för användaren vid vilken institution ett visst objekt förvaras. Den digitaliserade informationen och dess tillhörande metadata bör tillgängliggöras via standardiserade gränssnitt som möjliggör ett kontinuerligt skapande av nya, innovativa tjänster för användarna. Även befintliga gemensamma söksystem bör vidare-utvecklas. Den digitala tekniken öppnar även för ökad interaktivitet och funktioner som gör det möjligt för användarna att själva bidra till att beskriva, katalogisera och vidareförmedla den information som finns. Goda exempel på detta område bör spridas till flera institutioner och möjliga samarbeten med privata aktörer bör undersökas. En fråga av stor betydelse är också att institutionerna utnyttjar nya möjligheter att öka tillgängligheten för grupper med särskilda behov. Även på detta område bör goda exempel kunna tjäna som vägledning.

Släktforskarförbundet instämmer helt i de målsättningar som lämnas ovan.

Kulturdepartementet: Ett tredje strategiskt område är metoder att hantera upphovsrättsfrågor i den digitala miljön. För att den digitala teknikens möjligheter ska kunna tillgodogöras måste rättigheter till verk och prestationer kunna inhämtas från rättighets-havare. Mot den bakgrunden är insikt och kompetens om den gällande upphovsrättsliga lagstiftningen en avgörande resurs som institutionerna behöver besitta, enskilt eller gemensamt. Vidare är en sådan kompetens också nödvändig att kombinera med aktiva kontak-

2010-04-09

ter och nätverksbyggande med företrädare för berörda rättighets-havargrupper. Kopplat till detta finns också frågor som rör principerna för avgiftsuttag för vidareanvändning av digitala verk som institutionerna själva har upphovsrätt till.

Släktforskarförbundet instämmer helt i de målsättningar som lämnas ovan.

Långtidsarkivering av digitalt material

1 Vi skulle vilja lyfta fram den här frågan som ett fjärde strategiskt område. Det är viktigt att Riksarkivet och andra arkiv kan ta emot digitalt material för långtidslagring.

2 Ett särskilt problem för långtidslagringen är de databaser som åjourhålls och ändras fortlöpande. Det lär vara meningen att man ska kunna rekonstruera dessa ändringar genom de säkerhetskopior som ska tas fortlöpande. Ett exempel på detta är hela folkbokföringen. Vi släktforskare är mycket oroliga att det i framtiden inte går att följa befolkningen på det sätt som fram till 1991 kan göras ända från 1680-talet! Vid folkbokföringsreformen sades att detta skulle lösas men vi anser att detta ännu inte har skett. Och de analoga attester m m som har funnits gallras bort allteftersom de registreras i databasen. De borde åtminstone digitaliseras innan de gallras bort. – Liknande problem torde finnas också beträffande andra åjourhållna databaser, t ex fastighets- och inskrivningsregister.

3 Släktforskarförbundet har egna erfarenheter av att det är svårt att använda digitalt material enligt äldre standard. Dåvarande projektledaren för produktion av skivan Sveriges dödbok 3 skriver så här:

"Problemet med filerna från Riksförsäkringsverket (numera Försäkringskassan) innehållande pensionsutbetalningar för åren 1964-1971 var att de låg på 610 st 7-kanals databand som det inte fanns någon maskinell utrustning som kunde läsa i Sverige. Jag var till och med i kontakt med den internationellt välkände datagurun Peter Löthberg (numera i Silicon valley i Kalifornien) som hade en 7-kanalsmaskin, fast trasig, stående på KTH, men det var för mycket som inte fungerade med den.

Sedan höll RFVs arkivchef Lars-Erik Hansen och jag på att leta utrustning över hela världen: På IBMs museum i Stuttgart, SIDA-projekt i Afrika dit datorer från Data-SAAB levererats under 1960-talet och även i Australien och många andra ställen, tills vi hittade ett företag i USA som åtog sig att konvertera vilket dataformat som helst. Dit skickades alltså 1½ ton databand och i retur kom tolv CD-skivor innehållande 20 miljoner poster med månatliga utbetalningar. Allt gick inte att rädda, men 95 % var läsbart och då var de äldsta banden bortåt 50 år gamla!

Sedan selekterade jag bort all information som inte behövdes och då återstod ca 400.000 poster som kunde användas. Sammantaget ett mycket spännande pionjärprojekt."

2010-04-09

Synpunkter i anslutning till de olika myndigheternas och institutionernas beskrivningar

- 1 Det finns mycket intressant källmaterial också hos vissa bibliotek, t ex hos universitetsbiblioteken. Det är angeläget att sådant material inventeras och digitaliseras. Ett problem som bör lösas är hur materialet ska göras tillgängligt och hur man får veta att det finns.
- 2 Register och kataloger: Angeläget att sådana hjälpmedel digitaliseras och görs enkelt tillgängliga.
- 3 Digitaliseringsplaner: Släktforskarförbundet hjälper gärna till med att prioritera.
- 4 Privata aktörer: Arkiv Digital har digitalfotograferat kyrkboks-material från nästan hela landet. Detta har inneburit att läsbarheten har förbättrats väsentligt. Ett par landsarkiv har dock inte tillåtit sådan fotografering. Det är angeläget att hela landet blir tillgängligt.
- 5 Långtidsarkivering: Undertecknad handläggare har erfarenhet av att Läns museet i Västernorrland låtit hembygdsföreningar lägga in digitala fotografier i sin server. Detta har inneburit att dessa digitala data uppgraderas samtidigt som andra data i servern uppgraderas.

För Sveriges Släktforskarförbund

K-I Ångström
vice ordförande